

MEDYADA DEĞERLER EĞİTİMİ: TRT ÇOCUK KANALI KELOĞLAN ÇOCUK PROGRAMI ÖRNEĞİ¹

Values Education in Media: A Case Study of Keloğlan Child Program At TRT Child

Esra KARADUMAN²

Geliş Tarihi:14.07.2018

Kabul Tarihi:26.08.2018

Öz

Teknolojinin ve tüketim kültürünün hızla gelişmesi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de postmodern çağa işaret etmektedir. Ancak bu gelişmeler büyük bir hızla bireycilik anlayışını ön plana çıkarmaktadır. Bu bireyci anlayıştan yalnızca yetişkinler değil çocuklar da hızla etkilenmiş, teknolojinin sunduğu oyunlara maruz kalmış ve hem evrensel hem de kültürel değerlerden uzaklaşmışlardır. Ülkemizde bireyciliğin tehlikeleri sezilmiş olup bu sebeple toplumun değerleri korunmak ve çocuklara aktarılacak istenmiştir. Buradan hareketle okullarda 2010/53 sayılı genelge ile değerler eğitimi öğretim programlarına yansıtılmış olup çocuklarımıza evrensel ve kültürel kazandırılmak istenmiştir. Bu çalışmamızın amacı devletin resmi yayın organı olan TRT’de (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) değerler eğitiminin çocuk programlarında hangi değerler üzerinde ele alındığını incelemektir. Bu inceleme nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizi ile yapılmaktadır. Bu bağlamda ilkököl yaş aralığına uygun olan Türk masallarından Keloğlan çocuk programının 3. sezonundan 15 program izlenmiş ve programda değerlere ait söylemler analiz edilmiştir. Sonuç olarak; Keloğlan çocuk programında topluma ait değerler vurgulanmakta ve böylelikle okullarda yürütülen değerler eğitimi faaliyeti devletin resmi yayın organı TRT çocuk programlarında da yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Medya, Keloğlan Çocuk Programı.

Abstract

Rapid development of technology and consumption cultures also points to the postmodern era in our country as does in the whole world. However, these developments bring the concept of individualism to the fore front. From this individualistic understanding, not only adults but also children are rapidly affected, exposed to the games of technology, and have moved away from both universal and cultural values. In our country, the danger of individualism has been detected and therefore it is desired to protect the values of society and to be transferred to

¹ Bu araştırmanın bir bölümü İSOEVA 2017 kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü Doktora Öğrencisi, esrakaraduman.87@gmail.com

children. Moving from this point, values education has been reflected in the curriculum at schools by means of the circular numbered 2010/53 and it is desired to make children gain universal and cultural values. This study aims to examine the child programs to see how values education is covered in TRT (Turkish Radio and Television Corporation) which is the official broadcasting organ of the government. This analysis is made by qualitative research methods using discourse analysis. In this context, 15 programs were watched from the third season of Keloğlan children's program and the discourses related to the values were analyzed. As a result; Keloğlan's child program emphasizes the values of society and thus the values education activities carried out in the schools are also included in TRT children's programs.

Key Words: Values education, The Media, Keloğlan Child Program.

1. GİRİŞ

Değerler son yüzyılda sosyal bilimlerin temel araştırma konusu olmuştur. Sosyal bilimlerde değerlerin bu kadar değerli olmasının sebebi insan davranışlarını ele alıp yorumlamasıdır. “Tarih boyunca insanlar eğitime ve eğitilme yoluyla” (Ulusoy, 2016:1-13) iyi insan olma çabasında olmuştur. Nitekim geçmişte ilk çağ uygarlıklarına baktığımızda özellikle Mezopotamya, Antik Yunan ve Roma’da toplumsal erklere uygun çocuk yetiştirme anlayışını görmekteyiz (Mutluay, 2010). Bu noktada değerlerin sosyolojik etki gücüne de dikkat çekmek gerekir ki değerler toplumsal bir yaratımdır. Bireysel anlamda değer, psikolojik bir anlamlandırma sürecinin yargıları, “algısal bir süzgeç, tutum ve davranışları etkileyen ölçüttür” (Mutlu, 2012:71); ancak toplumsal sahada değer, toplumun kendi iç dinamiğidir. Toplumsal düzenin güven temeline oturabilmesi için bireylerin kazanmaları gereken bir edininim veya etikdir.

Değer, Türk Dil Kurumu’nda “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünüdür” olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Bu bütün öğeler toplumun olumlu ya da olumsuz yargılarını oluşturmaktadır. Yalnızca ulus veya toplum kategorisinde değer sarsılmaz bir imaja sahiptir. Sosyoloji terimler sözlüğünde değer “bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke ya da inançlardır”(Kızılcıkelik ve Erjem, 1994:99). Shalom Schwartz; “değer, bireyin ve toplumun yaşamına etki ederek yol gösteren ve istediğimiz hedeflerle ilgili olan bir unsurdur” demektedir. Hem bireyi hem de toplumu değer statüsünde dengeleyen Schwartz, değeri iki kaynağa da yardımcı olan bir unsur olarak görmektedir. Halstead ve Taylor değeri kavramını “davranışlara rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar” olarak tanımlamışlardır. Değer davranışlar ölçüsünde ele alınmış olup;

değerlerin yargısal sonuç boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Hem Schwarz hem de Halstead ve Taylor, değeri yol gösterici olarak görmektedirler. “Değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir” (Akbaş, 2008:10) tanımında değerleri işlevsel mahiyette toplumsal sorumluluk olarak ön plana çıkmaktadır. Bir başka tanımda ise “Bireyler toplumsal kurallar, gelenekler ve görenekler yoluyla iyi – kötüyü ve doğru - yanlış ayırmayı ve kendi ahlâk ilkeleri doğrultusunda bir ölçü edinmeyi öğrenirler” (akt. Yazıcı, 2006:501) şeklinde, bireyliğin kazanımında toplumsal normları aracı olarak görmektedir. “Bireyin kendisini, toplumun ise bireyi, kontrol etmesini sağlayan unsurların başında değerler gelmektedir. Sahip olunan değerler kişinin toplum içerisindeki statüsünün belirlenmesinde etkili olmaktadır” (Yazıcı, 2006:499). Bu sarmalda bireylerin niteliğinden toplumun refahı giden bir akış söz konusudur. Yukarıdaki tanımlar ışığında değerlerin; öznel, toplumsal gereklilik, birey davranışları, sosyolojik ve psikolojik alan, sonradan kazanılan gibi özelliklere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Değerlerin önemli bir özelliği, doğuştan kalıtsal olarak bireyle birlikte gelmeyi yaşamın içinde kazanılmasıdır. Birey, değer atıflarını yaşarken kazanır (Yeşil ve Aydın, 2007:71). Gülden Uyanık Balat’a göre değerlere ilişkin bilgiler erken çocukluk döneminde atılmaktadır. Bu bilgiler yaşam boyunca da devam eder. Bireysel farklardan kaynaklanan değişimler olsa da temel değerler oluşmuştur (Balat, 2011) Çocuklara değerlerin benimsetilmesinde onların genel olarak çocukluk özelliklerinde ahlaki eğilimlerinin bilinmesi önemlidir. Dolayısıyla 1932’de yayınlanan Jean Piaget’in ‘Çocuğun Ahlak Yargısı’ kitabı psikolojideki ahlak gelişim kuramlarına temel araştırma sorunu olmuştur (Çiftçi, 2010:157). “Eğitimde en çok vurgulanan yapılandırmacı yaklaşımlardan biri olan Jean Piaget’in” (Uygun, 2013:266) ahlaki gelişim kuramına göre; çocukların yalan söyleme eylemlerini gerçek olay ve kurgudan ayırt edememe olarak görmektedir. Çocukların iyi olmayı itaat etmekle orantılı olduğunu ve kötü olmayı davranışsal olarak göstermeye bağlı tutmaktadır. 7-11 yaşlarında ise çocuklar yalan ve gerçeği ayırabilmektedir. Haklı haksız ayrımını yapabilme gücüne erişmektedir. Yaptığının doğru ya da yanlış olduğunu bilmektedir. Adalet inancında mutlak bir orantı oluşmuştur (Charles, 2003:10-17).

Değerleri günümüzde kendine özgü bir alan olarak ele almanın neden önemli olduğu ise toplumsal bir meseledir. Nitekim Modern toplumun ulus devlet anlayışında aynı kültür içindeki farklılıklar tek bir devlet anlayışı içinde eritilerek tek bir kimliğe dönüştürülmesi söz

konusuyken; postmodern yapı küresel normlarla ulusal normların çatışmasına ve kimliklerin yeniden oluşuma zorlanmasına neden olmaktadır (Akt. Özgüngör,2009:34). Değerlerin, dünya ve toplum düzeninin sağlanmasında eğitim sisteminin birincil kaygısını oluşturduğu farkındalığın; okullarda 2010/53 sayılı genelge ile değerler eğitimi öğretim programlarına yansıtılmış olup çocuklarımıza evrensel ve kültürel değerler kazandırılmak istenmiştir. Ülkemizde eğitim yaşantısına dahil edilen ve erken yaşlar itibariyle müfredata dahil olan birbirinden farklı değerler eğitimi programları da mevcuttur (www.trtcocuk.net.tr). UNESCO tarafından da desteklenen değerler eğitimi “Yaşayan Değerler Eğitimi” adıyla kabul edilmiştir. Yaşayan Değerler Eğitimi programında işbirliği, dürüstlük, sevgi, özgürlük, barış mutluluk, alçakgönüllülük, hoşgörü, saygı, sorumluluk, sadelik, birlik olarak 12 evrensel değer esas alınmıştır. Değerler eğitiminin toplum için önemli olduğunu, toplumsal düzenin sağlanması için ailede ve okulda değerlerin kazanılması gerektiğini, ifade etmiştir (Dewey, 2008). Sanchez de günümüzde değerler eğitiminde göz önünde tutulması gereken en önemli unsurlardan birisinin, toplumun dönüşümünde büyük bir etkiye sahip olan medya kuruluşları ve onların uygulamaları sonucunda ortaya çıkan popüler kültür olduğunu belirtmiş ve televizyon ile diğer basın-yayın organlarının farklı değer yargıları arasında seçim yapmak zorunda bırakan programlar ve yazılar yayınlanması, öğrencilere okul kültürü içerisinde arzu edilen değerlerin kazandırılmasını güçleştirmektedir. (akt. Yazıcı, 2006:506).

Değerler (sevgi, saygı, dürüstlük, yardımlaşma, dayanışma gibi) toplumun gelecek nesillere aktarmak istediği ve korunması neredeyse her toplum için önem arz eden değerlerdir. Teknolojinin ve tüketim kültürünün hızla gelişmesi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de postmodern çağa işaret etmekte ve bunun neticesinde değerlerimiz riskler altına girmiştir. Özellikle de bireycilik anlayışı ön planı çıkmış olup; bu bireyci anlayıştan yalnızca yetişkinler değil çocuklar da hızla etkilenmiş, teknolojinin sunduğu oyunlara maruz kalmış ve hem evrensel hem de kültürel değerlerden uzaklaşmışlardır. Anthony Giddens, postmodern dünyada yaşadığımız şu günlerde televizyon-internet erişimi nedeniyle çocukluğun kendine özgü konumunu yitirdiğini belirtmektedir (Giddens, 2013:216). Çocuklar sanal hayatla iç içe olurken daha az meraklı hale gelmişler; bencil ve hazırcı tüketim içinde şekillenerek yaratıcılıktan yoksun kalmışlardır (Tezim, 2017:44). Kemal İnal’a göre bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlardan oyun oynayan ve dünyayla bağını internetle kuran tüketici küresel çocuk kendi benlik gelişimini pasif bir biçimde kablo bağlantılarıyla gerçekleştirmektedir. Türkiye’de ise bu tip çocukluk özellikle devletin önerdiği eğitsel modelde ve medyada üretilip sergilenen

ingede somutlaşmaktadır (İnal, 2014:314-326). Özellikle medya, postmodern kültürün etkisiyle bireyci değerlerle bireyselleşen çocuğun dönüşümü hızlandırmıştır. Bu bağlamda bir taraftan da postmodern toplumun ürettiği bireyciliğin tehlikeleri ülkemizde sezilmiş olup; bu sebeple toplumun değerleri korunmak ve çocuklara aktarılmak istenmiştir.

Eğitim ve medyanın toplumsal dönüşüm temasında ortak hareket ettiği varsayımından; değerlerin yalnızca eğitimin kaygısından öte bir öneme sahip olduğunu belirtmek gerekir ki; medyadan da bu konuda çocuklara duyarlı olması beklenmektedir. Özellikle çocuk programlarında değerler mihver bir uzlaş olma durumundadır. Çocukların medyaya maruz kalmasını tartışmaktan öte; değerler üzerine inşa edilmiş çocuk programlarını üretmek kaygısını taşımak daha önemlidir. Dolayısıyla devlet bu hususta sorumluluğunu yalnızca eğitim de değil; medyada da üstlenmesi gerekmektedir. Bu çalışmamızın amacı da devletin resmi yayın organı olan TRT’de (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) değerler mefhumunun çocuk programlarında temsiliyeti ile hangi niteliklerde olduğunu incelemektir. Bu çalışmada TRT’nin (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) önemi 2 şekilde ortaya çıkmaktadır: Birincisi devletin resmi yayın organı olmasıdır ki bu konuya yukarıda değindik. İkinci olarak da Bülent Çaplı’nın şu ifadelerini paylaşmak gerekir. Çaplı’ya göre; çocuk programlarının büyümesi ile çocuk izleyici oldukça büyük bir pazar haline gelmektedir. Yayın kuruluşlarına kar sağlayacak olan çizgi filmlerle bu kitleye seslenilmektedir. Çocuklara yönelik programlara ise Avrupa da dâhil az önem verilmektedir. Türkiye’de ise TRT eğitici ve bilgilendirici programlara ağırlık veren tek yayın kuruluşudur. Çocukların yaş kategorisine göre program üreten TRT, Çocuk ve Gençlik Programları Müdürlüğü’ne sahip tek yayın kurumudur (Çaplı, 2001:218-220).

1990’lı yılların sonuna kadar baktığımızda TRT’de eğitim-kültür yayınlarının oranı öncelikli sırada olmuştur. Eğitim programları Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak yapılmış aile yaşamıyla ilgili konular ele alınmıştır. Ayrıca örgün eğitim ve üniversiteye giriş kursları niteliğinde programlar da yapılmıştır. (Cankaya, 1990:13-81). Çocuk programları; güncel ve sanat olaylarından duyurular, eğitim, spor, yarışma, müzik ve oyun bölümlerinden oluşmuştur (Cankaya, 1997:113). TRT’nin çocuk programları alanındaki yayın anlayışına baktığımızda, 1968 yılından günümüze Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak hareket etmiş olup; değerler konusunda da aynı anlayışa sahip olup olmadığı ve değerlere olan duyarlılığın önem derecesi bu çalışmamızın sorunsalını oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle TRT Çocuk Kanalı’ndaki 6-9 yaş gurubu çocuk programı olan Keloğlan çocuk programını incelememizdeki amaç; bu

programda değer mefhumunun yer alıp almadığı, programın hangi değerler üzerine kurulu olduğu ve bireycilik tehlikesine karşı hangi değerler üzerinde bilgi sahibi olunmaktadır. Böylelikle daha çok olumsuz yönde incelenen çocuk-medya ilişkisi gerekçi, toplumsal ve yarar noktasında ele alınacaktır.

1.1. Problem Durumu

Bu çalışmada postmodern toplumun bireyci anlayışının tehlikelerine karşı medyanın çocuk programlarında değerleri ne ölçüde iletildiği araştırılmaktadır. Nitekim bireyci anlayışın getirdiği yalnızlık, tek başınalık ile sosyal olmayan kişilik tiplerini çocukları pasif alıcı konumuna düşürmektedir. Bu pasif alıcılar sanal yaşantıda yer almakta ve çocuklar toplumun etik değerlerinden kopuk bir çizgide kalmaktadır. Bu bağlamda toplumsal dönüşüm ve eğitim politikası ile devlet kanalının ortak paydada olduğu varsayımından eğitim müfredatlarında yer alan değerler eğitiminin TRT çocuk programlarında temsiliyeti araştırılmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tematik söylem analizi kullanılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımında sübjektif değerlendirme söz konusudur. Bu yaklaşımın yöntemlerinden biri olan söylem analizi “dil ile ilgili çalışmaların analizidir. Bireylerin birbiriyle sohbet ettikleri sırada sahip oldukları zihinsel faktörlerini inceleyen sosyal bir metot olarak tanımlanmıştır. Bahsedilen analiz basit biçimsel bir inceleme olmayıp, kendi sınırlarının ötesindeki anlamı arayan bir bilimdir” (akt:Üzümcü, 2016:330). Tematik söylem analizi ise eldeki veriler ışığında ortak temaların çizilmesi ve söylemin uygun olan temalar içerisinde incelenmesidir. Bu yöntemler doğrultusunda 3. Sezon 2012 yılı yapımı Keloğlan çocuk programında geçen söylemler değerler eğitiminin alt temalarındaki değerler konularına göre incelenmektedir. Söylemler, MEB tarafından belirlenen; sevgi, sorumluluk, saygı, hoşgörü, duyarlılık, özgüven, empati, adil olma, cesaret, liderlik, nazik olmak, dostluk, yardımlaşma, dayanışma, temizlik, doğruluk, dürüstlük, aile birliğine önem verme, bağımsız ve özgür düşünebilme, iyimserlik, estetik duyguların geliştirilmesi, misafirperverlik, vatanseverlik, iyilik yapmak, çalışkanlık, paylaşımcı olmak, şefkat, merhamet, selamlaşma, alçakgönüllülük, kültürel mirasa sahip çıkma ve fedakarlık değerleri içerisinde analiz edilmektedir. Ayrıca bu çalışmada söylemlerin objektif ele alınması açısından nicel araştırma da yapılmış olup; söylemler ait olduğu değer alt temasında çetele tablosuna kaydedilmektedir. Böylece hangi söylemin ne kadar sıklığa sahip olduğu ölçülebilmektedir.

2.1. Evren ve Örneklem

Ortalama olarak her bölümü 12 dakika süren 2012 yılı yapımı 3. Sezon Keloğlan çocuk programının evreni 29 adet bölüm ile 348 saatten oluşmaktadır. Programın 15 bölümü örneklem olup 180 saat ile %51.72 temsiliyet oranına sahiptir. 12 dakikalık süreye başlangıç ve bitiş müziği dahil değildir. Örneklem analiz edilirken; söylemler hangi değere ait ise o temalara yerleştirilecek olup; sıklığı, vurgusu ve üslubuna göre tarafsız değerlendirilmektedir. Ayrıca söylem ile davranışın tutarlı olması da göz önünde tutulacak ayrı bir kriterdir. Bu programın en önemli özelliğinden biri de olumlu söylem davranışlara sahip olan bir gruba karşıt olarak; olumsuz söylem davranışı temsil eden diğer grubun varlığıdır. Analiz içerisinde bu olumsuz söylem ve davranışlara da önem derecesine göre yer verilmektedir.

3. ANALİZ VE BULGULAR

1.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları Bilgecan dedeyi aramaktadırlar. Bu bölümde değerlere ait olarak şu söylemler mevcuttur:

Keloğlan: Ne duruyoruz arkadaşlar, haydi gidelim ve Bilgecan dedenin evine bakalım. (Bağımsız ve Özgür Düşünme, Cesaret)

Balkız: Bilgecan dede yokken nasıl rahat uyuruz? (Duyarlılık)

Keloğlan: Etrafa dağılalım daha çabuk hareket ederiz. (Dayanışma)

Keloğlan: Yardım edin de kaldıralım kapağı. (Yardımlaşma)

Balkız, Örgülü, Sivri ve Kara : (sırasıyla) Seninle geliyoruz Keloğlan. (Dayanışma)

Balkız: Birbirimize yaklaşalım arkadaşlar. (Dayanışma)

Örgülü hep birlikte koşarken yere düşmüş ve arkadaşlarından yardım istemiştir.

Keloğlan: Geliyorum Örgülü. (Yardımlaşma)

Örgülü yeni dünyadan yana huzursuzlanmaktadır ve şikayet etmektedir. Balkız ise “Kimse seni zorlamadı Örgülü, Lütfen şikayet etme.” demiştir. Balkız Örgülü’nün “Bağımsız ve Özgür Düşündüğü” değerini yinelemiştir.

Keloğlan ve arkadaşlarının aksine; Kara Vezir, Uzun ve Huysuz; “kötülük, bencillik ve düzenbaz” davranışlar sergilemektedirler.

2.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları kaybolan Bilgecan dedeyi bulmak için evine gitmişler ve Bilgecan dedenin icat ettiği boyut değiştiren bir makine ile çizgi filmde gerçek dünyaya geçmişlerdir. Bu bölümde değerler ile ilgili olarak Keloğlan ve arkadaşları yeni tanıştıkları gerçek dünyada kendinden büyük varlıkları görmüşler ve ürkmüşlerdir. Bu sebeple;

Keloğlan: Sabahı bekleyelim, şurada saklanalım, haydi şuraya saklanalım, sırasıyla nöbet tutalım. (Dayanışma)

Keloğlan bu söylemleriyle korkan arkadaşlarını yatıştırmakta ve “Cesaret” ve “Liderlik” değerine ait özellikler taşımaktadır. Arkadaşları ise Keloğlan’ın sözlerini yaparak “Dayanışma” özellikleri sergilemektedir. Kara Vezir, Uzun ve Huysuz da aynı makinadan gerçek dünyaya geçmişler; burada düzensiz, bencil davranışlar sergilemektedirler; ayrıca birbirlerine hakaret ifadeleri de kurmaktadır.

3.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları sabah uyanınca geç kalmışlar ve gördükleri insanları dev zannederek saklanmaya çalışmışlardır.

Keloğlan: Hadi çocuklar kalkın burada uyuyakalmışız. Haydi hemen toparlanalım. (Dayanışma)

İnsanları dev zannederek korkup, tekrar dönmeyi düşünen arkadaşlarına Keloğlan şunları söylemektedir:

Keloğlan: Gidemeyiz arkadaşlar. Daha Bilgecan dedeyi bulamadık. Haydi Bilgecan dedeyi arayalım. (Cesaret, Liderlik ve Dayanışma)

Vezir, Uzun ve Huysuz’u görünce kaçan Keloğlan ve arkadaşları kaçmışlardır. Örgülü yere düşmüştür. Keloğlan dönmüş; Örgülü’yü yerden kaldırmıştır. Keloğlan böylelikle “Yardımlaşma” davranışı sergilemiştir. Bu esnada Vezir, Uzun ve Huysuz kavga etmekte ve bencilce davranmaktadırlar. Bu kavgada birbirlerine aptal, ahmak gibi hakaret ve alaycı sözler söylemektedirler.

4.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları Bilgecan dedeyi ararken Kara Vezir’in tilkisi ile karşılaşmışlardır. Keloğlan tilkinin güvenilirliğini ve dostluğunu test etmektedir.

Keloğlan: Bilgecan dede zor durumda olabilir. Onu yüziüstü bırakamayız. (Dayanışma ve Yardımlaşma, Bağımsız ve Özgür Düşünme)

Sivri: Çocuklar aman birbirimizi bırakmayalım. (Dayanışma)

Keloğlan: Hadi çocuklar birbirimize yakın durun. (Dayanışma)

Keloğlan: Balkız dikkat et. (Yardım etme davranışı)

Keloğlan: Çocuklar şu an geri dönemeyiz. Bilgecan dedeyi bulmak için son şansımız olabilir. Bu şansımızı değerlendirmeliyiz. (Cesaret, Liderlik ve Dayanışma)

Keloğlan: Kendimize güvenli bir yer bulmalıyız. (Liderlik)

Keloğlan: Teşekkür ederiz Tilki. Bizi evine kabul ettin ve bize yemek verdin. (Nazik Olma)

Keloğlan ve arkadaşları Tilki'nin evinde uyuyakalmışlardır. Tilki Keloğlan'dan geçiş için kullanılan saati çalarak gitmiştir. Keloğlan ile arkadaşları bir kutunun içinde asansördedirler. Keloğlan düşecekken Kara, Keloğlan'ı kurtarmıştır. Kara "Yardımlaşma" davranmıştır. Herkes paniğe kapılmış ve Keloğlan "Siz hiç paniğe kapılmayın buradan kurtulacağız" diyerek "Cesaret ve Liderlik" özelliği sergilemiştir.

5.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları kutu içinde alışveriş merkezine getirilmişlerdir. Burada küçük bir kız çocuğunun kendilerini fark etmesi üzerine koşmaya başlamışlardır. Dinazor heykeli görünce korkan arkadaşlarına Keloğlan şunları söylemiştir:

Keloğlan: Korkmayın arkadaşlar ben varım. (Cesaret ve Liderlik)

Kız Çocuğu: (Keloğlan ve arkadaşlarını yakalamak isteyen erkek çocuğuna)Onlar keloğlan ve arkadaşları zarar verme. (İyilik Yapma)

Kara: Küçük bir kızı ağlarken yalnız bırakmak olmaz. (Yardımlaşma, İyilik Yapma ve Duyarlılık)

Keloğlan: Hep beraber seni evine götüreceğiz küçük kız. (İyilik Yapma ve Dayanışma)

6.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları tilkiyi görmüşler ve saat ile tilkinin peşine düşmüşlerdir. Bu kovalamaca esnasında hırsızlık yapan bir adam ile karşılaşırlar. Hırsızı yakalamak için plan kurarlar ve hırsızı yakalarlar. Bu bölümde Keloğlan ve arkadaşları evi soyan hırsıza karşı "Dayanışma" içerisinde olup "Cesaret" örneği göstermişlerdir.

7.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları hala Bilgecan dedeyi aramaktadırlar. Yeniden köyelerine geçit makinesinden geçerek gelmişler ve Bilgecan dedenin evinde işe yarayacak bir şeyler aramaktadırlar. Keloğlan Bilgecan dedeye ait şifreli bir yazı bulmuştur:

Keloğlan: Buldummm! Hadi içeri gelin de anlatayım.(Liderlik)

Keloğlan Bilgecan dedeye ait bir el yazması bulmuş ve yazının içeriğini arkadaşlarına anlatmaya çalışmaktadır.

Keloğlan: Bilgecan dede tehlikede de olsa onun peşinden gideceğim. (Bağımsız ve Özgür Düşünme, Cesaret)

Kara: Ben senin yanındayım. (Bağımsız ve Özgür Düşünme, Dayanışma)

Balkız: Ben de sizinleyim. (Bağımsız ve Özgür Düşünme, Dayanışma)

Örgülü ve Sivri: Biz de... (Bağımsız ve Özgür Düşünme, Dayanışma)

Geçit makinesinden bir müzeye geçen Keloğlan ile arkadaşları müzedeki eserlere hayranlıkla bakmaktadırlar. Vakit kaybetmek istememektedir:

Keloğlan: Buraya niye geldiğimizi unutmayalım. Aradığımız şeyin peşinden gidelim. (Liderlik)

Keloğlan: Kara dikkat et. (İyilik Yapma ve Yardımlaşma)

8.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları müze içinde ay taşı aramaktadırlar. Bu esnada yanlarına Huysuz ile Uzun da gelmiştir. Müze de alarm çalınca güvenlik gelmiş; Keloğlan ve arkadaşları Huysuz ile Uzun'un düşmanca tavırlarına rağmen onlara yardım etmektedirler.

Balkız: Onlara yardım edelim. Yoksa yakalanacaklar. (Yardımlaşma ve Dayanışma)

Keloğlan: Buraya gelin. Yakalanacaksınız. (Yardımlaşma ve Dayanışma)

Keloğlan gördüğü rakamlar sebebiyle bir taşın üzerine çıkmak zorundadır. Arkadaşları, Keloğlan bir ipe bağlayıp sarkıtırlar. “Dayanışma” ve “Yardımlaşma” örneği sergilemektedirler.

9.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları Örgülü'nün büyük bir makine karşısında donup kalmasıyla kanalizasyona düşmüşlerdir. Bu gerginlikle aralarında küçük tartışma yaşamaktadırlar.

Keloğlan: Koş Kara! Gidip getirelim onu. (Yardımlaşma ve İyilik Yapma)

Arkalarından gelen fareden korkup hep beraber kaçarlar.

Keloğlan: Olmaz saat olmadan Bilgecan dedeyi bulamayız. (Liderlik)

Örgülü ise fareden korkmaz ve düşen saati gidip alır. “Cesaret” ve “Fedakarlık” örneği gösterir.

Örgülü: Bir an önce Bilgecan dedeyi bulalım. (Liderlik)

10.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları laboratuvara gelmişlerdir. Saatteki ibre onları buraya getirmiştir. Bu esnada Bilgecan dede roketle ile uçmak için rokete girmiş ve Keloğlan ile arkadaşları peşinden koşmaktadırlar.

Keloğlan: Aman bizi görmesin. Saklanalım. Güvende sayılırız. (Liderlik)

Keloğlan: (Balkızı kendine doğru çekerek) Gel buraya Balkız.(Yardımlaşma)

Keloğlan: Burası güvenli değil. Saklanacak başka yer bulalım kendimize.(Liderlik ve Dayanışma)

Keloğlan: Eski halimize dönüğüümüze göre işimize bakalım artık arkadaşlar. (Liderlik)

11.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları Bilgecan dede uçabilmek için helikopterle geçit kapısından çıkarak Bilgecan dedeyi aramaya devam etmektedirler. Bu esnada Kara Vezir, Huysuz ve Uzun insanlara zarar vermeye çalışmaktadır.

Keloğlan: Atlayın hadi kızlar Bilgecan dedeyi bulmaya gidiyoruz. (Liderlik, Cesaret ve Dayanışma)

Balkız: Çok doğru düşünmüşsün Keloğlan, Haydi gidelim. (Yardımlaşma ve Dayanışma)

Keloğlan: (Bu fikir kendisine aittir.) Geçit kapısından helikopterle geçelim bari. (Bağımsız ve Özgür düşünme)

Keloğlan: Kimseye zarar vermeden durduralım onları. (İyilik Yapma, Cesaret, Liderlik)

12.Bölümde; Kara Vezir, Huysuz ve Uzun buldukları bir robot ile insanlara zarar vermeye çalışmaktadırlar. Keloğlan ve arkadaşları ise insanları onlardan korumaktadırlar.

Keloğlan: Hadi artık harekete geçmenin vakti geldi. Hadi şu robota tırmanalım bir an önce. Başka türlü onları durduramayız. (Liderlik ve Cesaret)

Balkız: Hadi örgülü başka çaremiz yok. (Cesaret)

Keloğlan: (Örgülü tutamamış ve yere düşmüştür.)Elimi tut Örgülü! (Yardımlaşma)

Sivri: (Örgülüü helikopterde tutmuştur.)Yakaladım seni Örgülü!(Yardımlaşma)

Keloğlan: (Bu esnada Mucit, Kara Vezir ve Huysuz 'a karşı kavga etmektedir.)Durdur şu robotu yoksa ben durdurmayı bilirim.(Cesaret)

Bu esnada Balkız robotu imha eder. “Yardımlaşma” ,“Dayanışma” ve “Cesaret” örneği göstermiştir. Ardından Keloğlan’ı kolundan tutarak robottan kaçarlar. “Yardımlaşma” ve “Dayanışma” örneği göstermiştir.

Bu esnada Kara, Sivri ve Örgülü; Balkız ile Keloğlan’ı helikopterle almaya gelmişlerdir. (Yardımlaşma, Dayanışma ve Cesaret). Kara Vezir, Huysuz ve Uzun ise orada kalmış kaçmak zorunda kalmışlardır. Balkız “Bunları da kurtarmamız gerekiyor” diyerek “İyilik Yapma” ve “Duyarlılık” örneği göstermektedir.

13.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları küçük bir tavşanın peşinden gitmektedirler.

Keloğlan: Durun yahu önce bir doğru düzgün düşünüp karar verseydik. (Bağımsız ve Özgür Düşünme)

Hep birlikte labirente düşmüşlerdir. Örgülü’nün bağırması üzerine hep birlikte Örgülü’ye “yardım etmeye” koşarlar. Aynı zamanda “Dayanışma” örneği göstermektedirler. Örgülü zırh giyinmiş içi boş bir askerden korkmuştur.

Keloğlan: (Hep birlikte sessizce sürünerek geçmektedirler.) Önünden geçmemiz lazım. (Cesaret ve Liderlik)

Keloğlan: Bu böyle olmaz arkadaşlar. İkiye ayrılalım. Böylece çıkış yolunu daha çabuk bulabiliriz. (Liderlik)

Bilgecan dede “Yardım et Keloğlan” deyince; Keloğlan koşarak yardım etmeye gider. (Yardımlaşma ve Cesaret)

14.Bölümde; Keloğlan ve arkadaşları Bilgecan dedeyi lunaparkta aramaktadırlar. Oradan geçen bir adamın yüzüğü düşer ve yüzüğü sahibine vermek için hep birlikte adamın peşine düşerler. “İyilik Yapma”, “Duyarlılık” ve “Dayanışma” örneği göstermektedirler.

Çok yorulduk dinlenelim mi diyen Balkız’a Keloğlan, “Dinlenelim ama yalnızca beş dakika.” (Liderlik)

Uzun uyurken duyduğu ses üzerine uyanıp yüzüğü alıp kaçar. Ardından koşan Huysuz’un suya düşmemesi için *Keloğlan: Dur Huysuz (Yardımlaşma)* diye peşinden koşar.

Balkız karşıdan karşıya geçerken gelen kaykayı görememiştir. *Keloğlan: Kenara çekil Balkız. (Yardımlaşma ve Cesaret).*

Keloğlan sahibini bulunca yüzüğü onun ayaklarının önüne koymuştur. (İyilik Yapma)

15.Bölümde; Keloğlan, Balkız ve Kara kaybolmuşlardır. Yaşanan olaylar ve aralarında geçen söylemler şunlardır:

Tedirgin olup korkan Balkız'a, *Keloğlan: Dur bakalım Balkız saat bize yol gösterir.(Liderlik)*

Kara örümcek ağına takılmıştır.

Keloğlan: Merak etme Kara, kurtaracağız seni buradan.(Yardımlaşma)

Balkız da Keloğlan'a yardım etmektedir. *(Yardımlaşma ve Dayanışma)*

Balkız ve Keloğlan başaramaz ve onlar da ağa takılırlar. Örümcek ise onları ağdan kurtarır *(Yardımlaşma ve İyilik Yapma)*. Hep birlikte köye giden örümceği Kara Vezir yakalar ve zindana atar. Keloğlan bunu duyar duymaz örümceği kurtarmaya gitmiştir *(Cesaret ve Dayanışma)*. Peşinden ise arkadaşları “Biz de geliyoruz” diyerek koşmuşlardır *(Yardımlaşma, Cesaret ve Dayanışma)*. Kara Vezir örümcekle dalga geçmek için onun yanına gitmiştir. Bu esnada örümcek cesurca davranarak anahtarı kara vezirden alıp zindanın kapısını açar *(Cesaret)*.

Tablo 1. Değerler Temasının Alt Gruplarına Ait Çetele Tablosu

Bölüm/Değer	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Top
Sevgi																
Sorumluluk																
Saygı																
Hoşgörü																
Duyarlılık	1				1							1		1		4
Özgüven																
Empati																
Adil olma																
Cesaret	1	1	1	2	1	1	1		1		2	5	2	1	3	22
Liderlik		1	1	3	1		2		2	3	2	1	2	1	1	20
Nazik olma				1												1
Dostluk																
Yardımlaşma	2		1	3	1		1	3	1	1	1	5	2	2	4	27
Dayanışma	3	2	2	4	1	1	3	3		1	2	3	1	1	3	30
Temizlik																
Doğruluk ve																
Aile Birliğine Önem																

Bağımsız ve Özgür	2			1			4				1		1			9
İyimserlik																
Estetik Duyguların																
Misafirperverlik																
Vatanseverlik																
İyilik Yapma					3		1		1		1	1		2	1	10
Çalışkanlık																
Paylaşımçı Olma																
Şefkat ve Merhamet																
Selamlaşmak																
Alçak Gönüllülük																
Kültürel Mirasa																
Fedakârlık									1							
Toplam	9	4	5	14	8	2	12	6	5	5	9	16	8	8	12	123

Yukarıdaki tabloda değerler temasının söylemleri ait oldukları alt gruba göre her bölüm için sayısal değerleri verilmiştir. Örneğin; cesaret değerinde dördüncü bölümde 2 adet söylem mevcuttur. Empati değeri ile ilgili olarak hiçbir bölümde söylem ya da davranışa rastlanmamıştır.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

180 saatlik okul çağındaki çocuklara yönelik olan TRT Çocuk Kanalı Keloğlan çocuk programı içerisinde “Değerler” temasının alt gruplarına ait çetele tablosunun söylem ve davranışlarını sayıca çoktan aza doğru incelediğimizde;

30 adet “Dayanışma” değerine ait söylem ve davranış,

27 adet “Yardımlaşma” değerine ait söylem ve davranış,

22 adet “Cesaret” değerine ait söylem ve davranış,

20 adet “Liderlik” değerine ait söylem ve davranış,

10 adet “İyilik Yapma” değerine ait söylem ve davranış,

9 adet “Bağımsız ve Özgür Düşünme” değerine ait söylem ve davranış,

4 adet “Duyarlılık” değerine ait söylem ve davranış ve

1 adet “Nazik Olma” değerine ait söylem ve davranış ile toplam 123 adet değerlere ait söylem ve davranış tespit edilmiştir.

Buradan hareketle Keloğlan çocuk programının “Dayanışma” değerinde temellendiğini söyleyebiliriz. Bu alt temaya ait olarak da “Yardımlaşma”, “Cesaret” ve “Liderlik” değerleri şekillenmiştir. Her bölümde değerlere ait söylem ve davranışlar bulunmakla birlikte programın

ana değeri olan “Dayanışma” değeri her bölümde mevcuttur. Toplamda ise 12 dakikada en az 2 söylem ve davranış; en fazla ise 16 söylem ve davranış tespit edilmiştir. 180 dakika içerisinde 231 adet değer söylemi ise Keloğlan çocuk programının değerlere dayalı bir çocuk programı olarak çocuk izleyici tarafından izlenilmesi olumlu edinimler açısından tavsiye edilebilir. Bölüm başına sıklık dağılımında farklılıklar olsa da her bölümde “dayanışma” değerinin temel alınması işbirliği, arkadaşlık ve sosyalleşme üzerinde olumlu etkileri mevcuttur. Özellikle postmodern toplumsal yaratımın bireyci ve bencil kişiliği üzerinde temel aldığımız problem durumumuz açısından Keloğlan çocuk programı tavsiye edilebilir niteliklere sahiptir. Sürekli dayanışma içerisinde olan Keloğlan ve arkadaşları; aynı zamanda kötülüğe karşı da savaşımaktadır. Vezir, Uzun ve Huysuz’un çıkarları uğruna kötülük yapmalarının karşısında durmaktadırlar. Bu kişilikler aynı zamanda para ve güç düşkünüdür. Oysa Keloğlan ve arkadaşları aynı zamanda paylaşımcıdır. Spesifik söylem bulgularımız olmadığı için bu değere ait yorum yapmasak da her bölümde genel konu bütünlüğü açısından çocukların manevi paylaşımcılığı örtük mesaj olarak yansımaktadır. Benzer şekilde sevgi, saygı, fedakârlık, dostluk ve doğruluk-dürüstlük değerleri söylemde yer edinememiş; ancak bu durum çocuk izleyiciye yansıtılmaktadır. Vezir, Uzun ve Huysuz ise birbirlerine karşı da sevgi, saygı, dostluk, fedakârlık, doğruluk ve dürüstlük değerlerinden yoksun tiplerdir.

Programın tabloya yansıyan söylem ve davranışların ardında kalan 6 adet değer de varlığı mevcuttur. Dolayısıyla bu tabloya yansımayan değerleri yok gibi aksettirmek yanlış bir yorum olacaktır. Ancak yine net olarak hoşgörü, adil olma, temizlik, aile birliğine önem verme, estetik durguların gelişimi, misafirperverlik, vatanseverlik, kültürel mirasa sahip çıkma değerlerine ait söylem, davranış veya örtük mesajlara ait herhangi bir bulgu da rastlanılmamıştır. Şu anlamda denilebilir ki; 8 değer kavramına ait söylem ve davranış Keloğlan çocuk programında yer almaktadır. Sonuç olarak; Keloğlan çocuk programında topluma ait değerler vurgulanmakta ve böylelikle okullarda yürütülen değerler eğitimi faaliyeti devletin resmi yayın organı TRT çocuk programlarında da yer almaktadır. Bu anlamda devletin resmi yayın organı ile çocuklara aynı zamanda ekran başında değerler mefhumuna uygun söylem ve davranışlar iletilmektedir. Karşıt durumun da iletilmediği Keloğlan çocuk programında doğru veya yanlış ayrımını yapabilmeyi de kazandırmaktadır.

Programların merak uyandırıcı olaylara dayanması da ayrı bir özelliktir. Değerlerin sıkmadan maceracı bir anlayışla kurgulanması çocuk seyircinin ilgisini çekecek niteliktedir. Bu bakımdan

çetele atamadığımız değerlere alt gruplarına ait programlar üretilmesi de gerekmektedir. Programların mihver değerler etrafında diğer değerleri barındırması, böylece tüm değerleri kazandırmayı hedeflemesi ve okul ile uyumlu olması ortak değerlere ulaşmayı ve bunun yeni nesiller tarafından benimsenerek kişilik haline getirmeyi kolaylaştıracaktır.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6, 16, 9-27.
- Balat, G. U. (2011). Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Uygulamaları. Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi. Arıkan, A. (Ed) *Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları*, 167-189.
- Cankaya, Ö. (1990). *Türk Televizyonunu Program Yapısı* (1.Baskı), İstanbul: İstanbul Yayınları.
- Cankaya, Ö. (1997). *Dünden Bugüne Radyo Televizyon* (1.Baskı), Beta Yayınları, İstanbul: Beta Yayınları.
- Çaplı, B. (2001). Televizyon Karşısında Çocuk: Türkiye Örneği. *Dünyada ve Türkiye’de Değişen Çocukluk* B. Onur (Ed.). Ankara: Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, ss.15-19.
- Çiftçi, N. (2010). Eğitim Psikolojisi (4.Baskı), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dewey, J. (2008). *Okul ve Toplum*.(1.Baskı), H.A. Başman (Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji* (1.Baskı), H. Özel (Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- İnal, K. (2014). *Çocuk ve Demokrasi* (1.Baskı), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kızılçelik, S.ve Erjem, Y. (1994), *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü* (2.Baskı), Ankara: Atilla Kitapevi.
- Mutlu, E. (2012). *İletişim Sözlüğü* (6.Baskı), Ankara: Sofos Yayınları.
- Mutluay, N. (2007). *Yunan ve Roma Uygarlığında Çocuk* (4.Baskı), Ankara: Alter Yayıncılık.
- Mutluay, N. (2010). *Eski Yakın Doğu Toplumlarında Çocuk* (4.Baskı), Ankara: Alter Yayıncılık.

- Ulusoy, K. (2016). *Değerler Eğitimi* (4.Baskı) Ankara: Pegem Yayınları.
- Uygun, S. (2013). Değerler Eğitimi Program Tasarılarının Değerlendirilmesi, *Mediterranean Journal of Humanities*, 3,2 263-277.
- Üzümcü, Ö. (2016). Nitel Araştırma Yöntemine Sahip Tezlerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4, 32, 330.
- Karaduman, Esra. “TRT Yerli Çocuk Programlarında Çocukluğun İnşası.” Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, 2017.
- Özgüngör, S. (2009). Postmodern Değerler, Kimlik Oluşumu ve Yaşam Doyumu, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 31, 32-42.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimi’ne Genel Bir Bakış, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 0, 19, 499-522.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA Dergisi*, 11(2), 65-84.

Elektronik Kaynaklar:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b77cb048a2767.19639684

<http://www.trtcocuk.net.tr/ebeveyn-akademisi/okul-ve-ogrenme/degerler-egitimi-nasil-olmalı>

http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/39/749197/dosyalar/2015_02/09093609_degerler_egitimi.pdf